

فن بیان

مختص بازیگران تئاتر، سینما و...

۷	مجموعه تئاتر امروز جهان
۱۳	مقدمه مؤلف
۱۷	مقدمه مترجم
۱۹	۱. شیوائی و یادگیری
۲۷	۲. شیوائی و یادگیری
۳۷	۳. رسایی بیان
۴۵	۴. ابزار بیان
۵۵	۵. رهاشدگی هنگام تکلم
۶۷	۶. کنترل تنفس
۸۷	۷. نقش طنین در بیان
۱۰۱	۸. تنوع بیانی
۱۲۷	۹. شکست خوردن بیان تئاتری
۱۳۹	۱۰. سخنرانی با صدای بلند
۱۴۵	۱۱. سخنرانی با صدای بلند
۱۵۳	ضمیمه یک
۱۷۷	ضمیمه دو
۱۸۱	ضمیمه سه
۱۹۱	ضمیمه چهار

اوتجلین مچلین

مترجم

رضا شیرمرز

فهرست مطالب

۷	مجموعهٔ تئاتر امروز جهان.....
۱۳	مقدمهٔ مؤلف .....
۱۷	مقدمهٔ مترجم .....
۱۹	۱. شنوایی و یادگیری .....
۲۷	۲. شنوایی و یادگیری: تحلیل بیان.....
۳۷	۳. رسایی بیان.....
۴۵	۴. ابزار بیان.....
۵۵	۵. رهاشدگی هنگام تکلم.....
۶۷	۶. کنترل تنفس .....
۸۷	۷. نقش طنین در بیان .....
۱۰۱	۸. تنوع بیانی .....
۱۱۷	۹. شکسپیر و بیان تئاتری.....
۱۳۹	۱۰. جایگاه لهجه‌ها در بیان تئاتری.....
۱۴۵	۱۱. خوانش با صدای بلند، شنوایی و اجرا.....
۱۵۳	ضمیمهٔ یک .....
۱۷۷	ضمیمهٔ دو .....
۱۸۳	ضمیمهٔ سه.....
۱۹۵	الفبای صوتی .....

۱

شنوایی و یادگیری

در انبوه شگفتی‌ها، انسان شگفت‌ترین است
چون هنر سخنوری را آموخته.

سوفوکل

هدف این کتاب، ارتقای کیفیت بیان شما بر روی صحنه است. ما از مقوله شنوایی آغاز می‌کنیم، چون شنیدن اساس گفتار است. در کودکی، یک سال پیش از آن که زبان باز کنید، فقط و فقط شنیده‌اید. تلاش‌های آغازین شما برای تکلم، گاه موفق بود و گاهی اوقات به ناکامی می‌انجامید. در مواردی که موفق بودید، جایزه یا تشویقی نصیبتان می‌شد، پس بر اساس الگوی شنیداریتان، آن کلمه را بارها و بارها تکرار می‌کردید. حالا که قصد آموختن فن بیان برای صحنه تئاتر را دارید، باید بار دیگر به کودکی خویش برگردید و فرایند شنیدن را از سر بگیرید.

بیان در تمام انسان‌ها، فرایندی موازی و متشکل از شنیدار و دیدار است. گوش، برای مغز، حکم سیستم برگشت (feedback) را دارد. اگر هنگام تکلم، واژه‌ای را به خطا تلفظ کنید، گوش شما فوراً واکنش نشان می‌دهد و تلفظ صحیح آن را به یادتان می‌آورد. این یادآوری، برای شما به عنوان بازیگر بسیار مهم است. گوش شما باید یک غلط‌گیر دقیق باشد. به

کمک این سیستم غلط گیر، نه تنها خطاهای فاحش، بلکه اشتباهات کوچک تر مثل عدم قوت صوت هنگام صحبت و تلفظ مبهم را باید یادآوری و تصحیح کرد. آموزش گوش، نقشی اساسی در فن بیان بازی می کند. همان طور که موسیقی دان، با شنیدن موسیقی، چیز یاد می گیرد، بازیگر هم باید با شنیدن، نحوه بیان واژگان و جملات را فرا بگیرد. موسیقی دان، با تحلیل آنچه می شنود، کالبدشناسی نحوه اجراها، مطالعه کیفیت صدا، مشاهده پاساژهای خیلی ملایم و خیلی شدید و ارزیابی مهارت نوازنده به نتایج سودمندی می رسد و همین استنتاجات را در سیستم نوازندگی خودش پیاده می کند. گوش شما هم به تدریج مهارت تحلیل صداها و سخنان بازیگران و حتا غیر بازیگران را کسب می کند. با گوش کردن به صدای بازیگران تئاتر به صورت زنده یا به صداها ضبط شده می توانید در مهارت های لازم برای بازیگری در مبحث بیان، از جمله کنترل نفس، تقویت ارتعاش و در نتیجه تشدید صوت، تلفظ روشن و رسا، سرعت و تأکید و انعطاف پذیری صدا پی ببرید.

علت طرح موضوع شنوایی در ابتدای کتاب این است که این امر باید تمام مباحث و تمرینات مربوط به فن بیان را تحت الشعاع قرار دهد. اگر گوش شما، طبق برنامه ای مدون و دقیق آموزش ببیند، موقع گفتن دیالوگ، روی صحنه، کوچک ترین صداها را می توانید تشخیص بدهید و نفستان را براساس همین صداها تنظیم کنید. همان طور که غلام، در «شب های عربی» به «کالیف» گفت: شنیدن و اطاعت! صدای شما هم باید از گوشتان، حرف شنوی داشته باشد. تمرین شنیدن را از همین حالا شروع کنید و هنگام مطالعه هر فصل، تمرینات شنیداری خود را هم ادامه بدهید، مخصوصاً در فصل ۷، وقتی روی کیفیت صورت و در فصل ۸ روی تلفظ شمرده واژگان کار می کنید.

تا می توانید به تئاتر بروید و سعی کنید صندلی ای دور از صحنه

انتخاب کنید. آن وقت ببینید، کدام یک از اصوات راحت تر به گوش می رسند. یک نمایش را بیش از یک بار تماشا کنید و همین طور که متن نمایشنامه را دوباره یا چندباره می خوانید، به نوع بیان بازیگران دقت کنید، هوارد تابمن در نیویورک تایم اشاره به این مطلب دارد که بسیاری از بازیگران آمریکایی، به علت عادت های ناجور موقع صحبت کردن، بیان خوبی ندارند. خودتان قضاوت کنید که حق با او است یا نه!

بیان بازیگران سینما، تلویزیون و خصوصاً نوارها، به این علت که با امکانات الکترونیکی ضبط و تنظیم شده اند، برای شما کم تر از بیان بازیگران تئاتر ارزش دارند. بیان تئاتری، با تجربیات مداوم، خستگی، امکانات کم صحنه و محدودیت های دیگر باید به دست بیاید. در همین شرایط است که باید مشاهده کرد و آموخت. البته تلویزیون، موقعی به درد شما می خورد که صدای آن را کم کنید و به حرکات دهان بازیگران توجه کنید. همین حرکات، می توانند در شکل گیری بیانی مناسب، نقشی به سزا داشته باشند. ورزیدگی زبان، لب و حرکات فک، البته به شرطی که بازیگر، واژگان را درست تلفظ کند، برای شما خیلی مفید است.

شما نیاز به یک ضبط صوت دارید. شاید مدرسه یا دانشکده شما امکانات صوتی و نوارهای صوتی مناسبی داشته باشد. در غیر این صورت باید خودتان، مبادرت به جمع آوری نوارهای صوتی کنید. ابتدا، صدای بازیگران خوب را انتخاب کنید. بعد، دقت کنید که به سراغ نمایشنامه، شعر و یا نثری بروید که ارزش ابدی داشته باشد. دست آخر هم، ضبط صوتی گیر بیاورید تا موقع گوش کردن به قطعه مورد نظر، نسخه ای از آن برای خودتان ضبط کنید. این قطعات صوتی، لحظات اجرایی واقعی، واکنش های تماشاگران، مکث ها، سرعت ها و همه چیز را درباره فن بیان به شما می آموزند و در کنار تماشای اجرای زنده تئاتر به بهبود وضع بیان شما کمک می کنند. نمایش های رادیویی گاهی اوقات، واجد این

کیفیت نیستند. نمایش‌های رادیویی زیاد به درد کار ما نمی‌خورند. شما باید همان قدر که تئاتر می‌بینید و به دیالوگ‌ها گوش می‌کنید، به شعرخوانی‌ها و قرائت نثر هم گوش کنید. گوش کردن به نمایش‌های کوتاه، شعرخوانی یا نثرخوانی جدی یا کمیک هم توصیه می‌شود. برحسب تصادف عمل نکنید، بازیگر را از پیش انتخاب کنید و برنامه‌ریزی شده جلو بروید.

بازیگرهای خوب و فراوانی وجود دارند که می‌توانید به صدایشان گوش کنید. صدای بازیگران انگلیسی‌زبان، در حال حاضر، مانند بازیگران گذشته به عنوان مثال در سینمای کلاسیک، کارایی و زیبایی ندارد. دیگر از صدایی که روی صحنه تئاترهای انگلستان به گوش می‌رسید خبری نیست. امروزه، به جهت رفت و آمدهای بازیگران به لندن و نیویورک و ارتباط تنگاتنگ آنها، فرهنگ بازیگری انگلستان و آمریکا در هم ادغام شده است. از بازیگرانی که به جهت بیانی، جزو بهترین‌ها هستند می‌توان از «کلر بلوم»، «مگی اسمیت»، «وانسا ردگریو»، «ایرنه ورت»، «آلبرت فینی»، «آلک مک‌گون»، «سیریل ریچارد» و «پل اسکافیلد» نام برد.

بازیگرانی را که برترین صداهای قرن اخیر را داشتند و از ملکه انگلستان، نشان افتخار گرفتند فراموش نکنید. به صدای «دیم ادیت ایوانس»، «دیم فلورا رابسون» و مخصوصاً «دیم سیبل تورندایک» کسی که وقتی برنارد شا با دیدن او گریست و گفت: «عاقبت «سنت جان» خود را یافتم! حالا وقت خلق این نمایشنامه است» گوش کنید. خانم تورندایک، حتی در دوران پیری هم از تمرینات بیان دست برنداشت، او پدیده خارق‌العاده تئاتر بود. مردم می‌گفتند: «سیبل با کوله‌باری از توفیق، پا به هشتاد سالگی گذاشت!» در میان بازیگران مرد هم، به صدای «سر جان گیلگاد»، «لرد اولیویه»، «سر مایکل ردگریو» و «سر رالف ریچاردسون» گوش کنید. از بسیاری از اجراهای آثار شکسپیر که دهه پنجاه یا شصت